

„ Non est mortale quod opto „

Wesalia

Tijdschrift voor plaatselijke Geschiedenis
en Folklore

Orgaan van den Oudheidkundigen Kring
van Wuestwezel

(VERSCHIJNT VIJF MAAL PER JAAR)

Zevende Jaargang

1932

Nr 2

Oudheidkundige Kring van Wuestwezel

EERE-VOORZITTERS :

Baron R. de Kerchove d'Exaerde, Burgemeester van Wuestwezel.

Z. E. H. Raeymaekers, pastoor-deken, Esschen.

VOORZITTER : Jos. Van der Jonckheyd, kosten-drukker.

ONDER-VOORZITTER : Arthur Bosschaerts, schoolhoofd, Gooreind.

SEKRETARIS : Karel Peeters, gemeentearchivaris.

SCHATBEWAARDER : Frans Verstraelen, schoolhoofd.

AFGEVAARDIGDE VAN 'T GEMEENTEBESTUUR : C. Theuns, schepen.

BESTUURSLEDEN :

E. H. J. Van Loenhout, onderpastoor.

Jozef Cools, onderwijzer.

Gustaaf Goris, onderwijzer.

Jozef Van den Zegel, schoolhoofd, Achterbroek.

BESCHERMENDE LEDEN :

Provinciebestuur van Antwerpen.

Gemeentebestuur van Wuestwezel.

Oudheidkundige Kring van Esschen.

Geschied- en Oudheidkundige Kring der Zuiderkempen.

Hoogerw. Mgr. Hoppenbrouwers, prelaat van Grimbergen.

Hoogerw. Mgr. S. Le Grelle, huisprelaat van Z. H. den Paus, Bibliotheek van het Vatikaan, Rome.

Gravin L. du Chastel de la Howardries, Hollain.

P. Vermoelen, oud-lid der Bestendige Deputatie, Hoboken.

J. Schobbens, griffier der provincie Antwerpen.

Petrus Aerden, gemeenteontvanger.

J. Anthonissen, Kruisweg.

J. Berben-Van Beeck, IJzerenweglaan, Hoogboom-Cappellen.

J. F. Bevin, oud-leeraar H. B. S. Bergen op Zoom (Holland).

Alfons Beyers, Dorp, 106.

J. Blicck, Lange Herenthalsstraat, 26, Antwerpen.

J. Boeren, Dorpstraat,

A. Bogaert, gemeentesekretaris, Borgerhout.

Dr. V. Bosschaerts, geneesheer.

Ben. Braeckman, Graaf van Hoornstraat, 52, Antwerpen.

L. Braeckmans, drukker-uitgever, Brecht.

Eerw. Heer Kannunik Broeckx, pastoor-deken, Contich.

E. Brosens, Van Luppenstraat, 11, Antwerpen.

Wed. F. Breugelmans, Handelslei.

W. J. J. C. Bijleveld, archivaris, Leiden (Holland).

E. H. Celens, pastoor, Achterbroek.

E. H. G. Celis, folklorist, Heirnislaan, 5, Gent.

Fr. Claes, conservator Musea «Steen» en «Vleeschhuis», Antwerpen.

Louis Cools, Handelslei,

Armand Cosemans, Boudewijnstraat, 62, Antwerpen.

Jos. Cosemans, De Beuckerstraat, 17, Antwerpen.

R. Cuvillier, IJzerenweglaan, 60, Hoogboom-Cappellen.

Eerw. Zuster M. Damiana, klooster, Desschel.

L. De Bie, « Bloemenhof », Tuinwijk, Eekeren.

R. Debonnaire, tandarts, Merxem.

Gustaaf Deckers, Candidaat-Notaris.

E. H. C. De Clerck, Tolstraat, 54, Antwerpen.

E. H. L. De Coster, pastoor-deken, Eekeren.

E. H. Karel De Decker, onderpastoor, Esschen.

Baron Fernand de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Jonkvrouw Gwendoline de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Baron Henri de Kerchove d'Exaerde, senator, Gent.

Jonkvrouw Marie-Claire de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Eerw. Heer Thierry de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

J. De Ridder-Van Beeck, Statiestraat, 17, Waterloo.

Dr. V. d'Espallier, Victor Jacobslei, 40, Berchem.

Mevr. De With, Lintsche stw. 60, Hove.

J. P. Dupont, Verbondstraat, 31, Antwerpen.

E. H. Kan. Dr. A. Erens, archivaris, abdij Tongerlo.

Festraets, Kerkstraat, 21, Mortsel.

E. H. Gagelmans, pastoor, Hulsen (Balen-Nethe).

Const. Goetstouwers, Calmpthoutsche Steenweg.

E. H. A. Goossenaerts, Legeraalmoezenier, Antwerpen.

Dr. J. Goossenaerts, Molenstraat 23, St. Amandsberg.

R. Govaert, onderwijzer, Gooreind.

Prof. Dr. L. Grootaers, hoogleeraar, Leuven.

E. H. Alb. Henderick, Koningshof, 's Gravenwezel.

Corn. Hens, maalder.

Jaak Hens, maalder.

WESALIA

Tijdschrift voor plaatselijke Geschiedenis en Folklore

Orgaan van den Oudheidkundigen Kring van Wuestwezel.

Beheer : FRANS VERSTRAELEN (postcheckrekening n° 1656.25)

Redactie : KAREL PEETERS, Bredabaan 155, Wuestwezel.

Koningschieting

TER INLEIDING.

1. Onze bloeiende gilden.

Zou er nog een dorp zijn, waar de gilden zoo welig tieren als hier bij ons? Drie schuttersgilden en een biegilde (St. Ambrosius) leven er voort in onvervalschte pracht met immer groeiende macht. Die van St. Sebastiaan (Handboog) en St. Joris (Kruisboog) hebben meer dan vier eeuwen achter den rug en de jongere St. Kristoffels-gilde (Bus) werd gesticht in 1661. (1) Deze vier eerbiedwaardige instellingen leefden meê in wel en wee met het heele dorp, ze volgden de deining van den tijd : nu bloei, dan verval, doch niets was bij machte die trotsche gilden te vernietigen. Na harde tijden bloeiden ze weer op, sterker dan te voren.

Na de inzinking tijdens de vorige halve eeuw, staan sinds enkele jaren de gilden wederom in het teken der herleving. Onze confreries gaan terug den luister tegemoet, dien ze vertoonden in de bloei-perioden der XVIe en XVIIe eeuw.

Deze heropbloei der schuttersgilden is in de Kempen thans een algemeen verschijnsel. De oorzaak daarvan is enerzijds te zoeken in de ruime belangstelling, die folklore en plaatselijke geschiedenis genieten, en anderzijds in een zekere bewustwording der Kempische gildebroeders, die meer en meer aanvoelen, dat zij een traditie voortzetten, wortelend in het oude dorps- en volksleven hunner voorvaderen. Uit deze waardeering van eigen zeden, uit deze liefde tot

(1) Voor de geschiedenis der St. Kristoffels-gilde verwijzen we naar de zeer gewaardeerde verhandeling door E.H. Van Horenbeeck, in *Wesalia* III-VI.

het overgeërfde schuttersbedrijf ontsproten de gildefeesten, die deze laatste periode kenmerken. De Wuustwezelsche feesten van 12-13 Mei 1928, met Kongres en allerhande prijskampen, staan nog frisch in het geheugen : 110 gilden en schuttersvereeningen namen er deel aan — een hoogtepunt, dat nog niet werd overschreden!

Daardoor werd de faam bevestigd van ons Wuustwezelsch gildewezen. Daarom mogen we met recht en reden getuigen, dat op dit gebied onze gemeente aan de spits staat van al de Kempische dorpen. En nog gaat er haast geen jaar voorbij of een der gilden heeft een feest, een plechtigheid te vieren...

2. Met drieën één.

Nu is het wel eigenaardig, dat we geen enkele gilde kunnen behandelen zonder er twee andere bij te betrekken. Ze vormen met hun drieën als één groote familie, waarvan de eenheid vooral tot uiting komt bij feestelijke aangelegenheden. En onder alle gildefeesten, is dat der koningschieting zeker wel het voornaamste. Rondom dit schieten van den gaai heeft zich in den loop der eeuwen een stel gewoonten en gebruiken ontwikkeld, dat immer nog van kracht is en waarvan het ceremonieel tot heden toe met de stipste nauwkeurigheid werd nageleefd.

We willen zeer graag aan het verzoek der drie gildebesturen voldoen en hier het verloop zulker koningschieting uiteenzetten. We bereiken daarmede een dubbel doel : niet alleen worden onze lezers in kennis gesteld met die oude en zeer eigenaardige geplogenheden, maar, eenmaal verzameld en gepubliceerd, kan dit relaas dienen als richtsnoer bij volgende koningschietingen in onze drie gilden. Dat is ook de wensch der huidige gilde-overheden.

Waarop steunden we bij het opstellen van dit artikel? Bij geen enkele gilde bestaat er een geschreven reglement der Koningschieting dat volledig is. Enkele bepalingen werden opgenomen in de «kaarten», maar de meeste gegevens vonden we in de oude gildeboeken en -rekeningen. Daarenboven hadden we het geluk veel te kunnen opteekenen uit den mond van oude gildebroeders. (2) Veel van wat zij hebben gehoord of gezien leeft nog voort als « mondelinge overlevering » en dit bleek veelal een kostelijke aanvulling voor onduidelijke of onvolledige deelen onzer nota's.

We willen nogmaals de aandacht trekken op de wonderbare samenwerking en eensgezindheid, die doorheen heel onze uiteenzetting zal naar voren treden. Het is een eigenaardigheid, die typisch is voor het Wuustwezelsch gildewezen.

(2) Wij hebben hier onzen dank te betuigen aan allen, die ons hielpen bij het verzamelen van gegevens, inzonderheid aan de oudste leden der drie gilden, die ons op een gezellige bijeenkomst vergastten : de hoofdmannen Corneel Van Hoydonck (St. Joris), Marten Van Hoydonck (St. Sebastiaan), Peer Neys (St. Kristoffel), en de oudermannen Peer Beyers — 51 jaar gildebroeder, en Domien Leenaerts (St. Seb.), en Jan Staepels — 47 jaar gildebr. (St. Krist.).

I. De Voorbereiding.

Het groote feest der koningschieting heeft thans plaats op den derden dag der Dorpskermis. Eertijds, toen men elk jaar den vogel schoot, kwamen er drie verschillende dagen in aanmerking, een voor elke gilde. In de nieuwe « kaerte » der St. Jorisgilde, opgemaakt in 1719, wordt een bepaalde dag aangeduid en wel de Zondag na het feest van St. Joris.

« Item men sal telcken jaere om eenen coninck schieten en dat Sondaghs naer St. Jorisdagh, naer ouder gewoonte, ten dede wettighe nootsaecken en sullen hooftman, coninck, dekens ende oudermannen alsdan den dagh mogen verleggen thunder goetduncken sonder tegenseggen van iemanden. »

Te voren vinden we een anderen dag, want de oudst gekende koningschieting dezer gilde geschiedde op Sinksendag 1535.

Bij de twee andere gilden schrijft het reglement geen bepaalden dag voor. Alleen luidt het « *Item sal men iaerlyckx den Coninckx-vogel schieten...* » (St. Krist.).

Het tegenwoordig gebruik deze schieting te houden op den derden kermisdag is niet ouder dan de helft der vorige eeuw, wanneer de jaarlijksche koningschieting in onbruik geraakte.

Opdat men thans den koningstitel betwiste, moet er een bijzondere reden zijn. Zoo b.v. als de gilde zonder koning is (overlijden, ontslag, enz.), als de koning, om een blijk te geven zijner « *schutterlycke conste* » den vogel op de wip doet plaats, of als een gildebroeder den koning uitdaagt.

Wanneer de hoofdman eener gilde verneemt, dat om een of andere reden de koningschieting moet plaats hebben, dan roept hij onverwijld de Bestuursleden bijeen, om de noodige schikkingen te nemen. Die vergadering moet gehouden worden — en de beslissingen genomen zijn — vóór den Processiedag van H. Sakramentsdag, want de andere gilden moeten intijds verwittigd zijn van de komende plechtigheid.

1. De aankondiging.

Het Bestuur der gilde heeft nu, ter gemeene gildekamer, tuschen pot en pint de noodige besprekingen gevoerd. De vogel zal dus op de wip gezet worden. De medewerking der andere gilden is op voorhand verzekerd op één voorwaarde echter, dat vóór het uitgaan der H. Sakramentsprocessie, de « *beschryfbrief* » in de gildekamers besteld weze. Deze brief dient eigenlijk niet als uitnoodiging, wel als aankondiging der koningschieting. De knaap der gilde moet het bericht bestellen en, als belooning, wordt hij in de gildekamers onthaald op een « *biergelag* » waarvan de kosten zoowat 12 stuivers beliepen.

Men weet dat in een gilde alle aanzeggingen gebeuren door den knaap. Bij sterfgeval, schieting, teren, optocht, enz. worden de gildebroeders mondeling uitgenoodigd.

« Item als den hooftman, coninck, deken en oudermans den knape ommesenden om de gemeyne guldebroeders op sekere uren en plaatsen te doen vergaederen tot gemeyn profijt en besten oirboiren vanden voors. gulde, soo en sal niemant vermoghen te absenteeren... » (St. Joris, art. 33).

We stippen terloops aan, dat een schrijver geen reden van bestaan heeft in een gilde. Uitnoodigingen moeten er niet geschreven worden, zooals we hierboven zegden. De rekeningen moeten opgemaakt worden door de twee deken (den dienenden en den afgaenden deken). Natuurlijk mag de deken iemands hulp daartoe inroepen, maar in feite is hij de schrijver voor het jaar van zijn bediening. Voor de schietingen is een bepaald persoon aangesteld, een « rotmeester », die zorgt dat de getallen aangeteekend en de prijzen rechtmatig toegekend worden.

2. Toebereidselen.

Tusschen de twee datums, dien der aankondiging en dien der schieting is er drukte in de gildekamer. Daar moeten de vergaderingen worden gehouden, met telkens de noodige potten bier. Immers, als er een bijeenkomst plaats heeft, moet de knaap ervoor zorgen, dat de kroezen op tijd en stond gevuld zijn. Al het verteer wordt verrekend op den teerdag en elkeen, ook hij die niet meêdrank, heeft zijn deel te betalen in het gelag. Niemand mag afwezig blijven, maar « *ter contrarie op de ure en plaetse waer de guld versaent en daertoe gecommandeert sal worden* » tegenwoordig zijn op boete van 24 stuivers. (art. 33).

De Wip.

Deze is gemeenschappelijk eigendom van de drie gilden. Ze bevindt zich thans in de bosschen der *Vloeikens*, een honderdtal meter meer noordwaarts dan waar ze vroeger stond. In 1580 is er al spraak van de « *wippe op het Marum* » maar toen stond ze nog meer zuidwaarts aan den overkant der straat en wel ongeveer op de plaats, waar nu nog die ééne reuzen-den zijn kruin verheft. Vóór het bestaan der Busgilde werden de onkosten gedragen door de twee oudste gilden, later kwam de « *nieuwe Cloveniersgulde* » er ook voor haar paart tusschen. De eeuwenoude afspraak luidt aldus : in de vernieuwingskosten en groote herstellingen betaalt elke gilde haar deel. De onderhoudskosten bij het in orde brengen voor de koningschieting, worden alleen gedragen door de gilde, die den vogel schiet.

Het wedervaren der wip vindt men breedvoerig verteld in de geschiedenis der St. Kristoffelsgilde door P. v. G. (3) We hebben er voorloopig niets bij te voegen.

De thans bestaande wip, die nog regelmatig gebruikt wordt, vooral door de busschieters, werd vervaardigd in 1906, toen de Wel-edele heer graaf Maurice du Chastel de la Howarderie den koningsvogel schoot. De wip bestaat uit twee deelen, een schutboom of onder-

(3) « Wesalia » V, 1930, blz. 73-76.

stel en een spar, deze is gemaakt uit een larixboom. Het geheel heeft ruim 22 m. hoogte. Boven op de spar plaatst men een ijzeren staaf waarop men den koningsvogel steekt. Bij andere gelegenheden wordt deze vervangen door een drietak, zooals we verder zullen zien.

De gilde heeft dus als eersten plicht, ervoor te zorgen, dat de wip in orde is.

Soms zijn er buiten de wip nog andere herstellingen. Zoo krioelen de gilderekeningen van uitgaven besteed aan het kleed van de schuttersmaagd, aan sluiers, aan hoeden, aan herstelling van vendel en wimpel, aan nieuwe trommelsvellen of -koorden, aan handschoenen, enz.

De zorg voor dit alles wordt overgelaten aan den baas en de bazin der gildekamer.

De maagd en haar lijfwacht.

Eertijds ging de schuttersmaagd meê in de processie, thans kennen onze gilden nog alleen een maagd bij de koningschieting. Gilde-maagd zijn is een groote eer, door al de jeugdige meisjes gegeerd. Voorzeker zal er door afgunst menigmaal twist opgerezen zijn, en daarom is de keuze der maagd zulk een kiesche kwestie. Als stelregel mogen we aannemen, dat de schuttersmaagd gekozen wordt tusschen de dochters der gildebroeders. Als ouderdom neemt men van 9 tot 11 jaar. Als er nu meer dan één mededingster is, komen de teerlingen voor den dag en het lot duidt de uitverkorene aan. Men kan zich wel indenken hoe fier onze gildebroeder zal zijn, als hij met dat blijde nieuws huiswaarts kan keeren. En vele jaren nadien zal men, bij het betwisten van een datum, weten te herinneren aan het jaar toen die of die schuttersmaagd was.

De maagd vertegenwoordigt de eer der gilde. Ze moet beschermd worden door een eerewacht bestaande uit vier kloeke jonge kerels, die ongehuwd en lid der gilde zijn. Deze vier mannen krijgen van de eigenlijke schieting niets te zien. Ze hebben als opdracht de maagd te geleiden en te bewaren. De aanduiding dezer lijfwacht geschiedt eveneens op dezelfde vergadering als de kiezing der maagd. Als er te veel kandidaten zijn, beslissen de teerlingen.

Bestelling van het koningsmaal.

De koning is verplicht « *de gildebroeders een dag te tracteeren en de vrouwen vrey-suypen te geven op een dag als 't hem sal gelieven* » aldus zegt een reglement der Busgilde uit het jaar 1846. En de oude « kaarte » van St. Joris bepaalt, dat deze maaltijd op voorhand moet besteld zijn door de dekens. « *Als men den vogel sal schieten, sullen de Dekens met advies vanden hooftman, coninck ende oudermans te voren gaen den cost in eenige herbergen ofte anderssints besteden, ten minst doende, ten naesten ende meeste oirboir...* »

3. Proefscheuten.

Nu nadert snel de groote dag. De schutters hebben hun schietgerief terdege in orde gebracht. Al wat aan de gilde toehoort, werd nagezien, zoo noodig hersteld of vernieuwd. De wip is kant en klaar. Er hapert niets meer. Op den Zondag, die de kermis voorafgaat, worden de proefscheuten gehouden. Deze schieting is verplichtend, wie afwezig is betaalt 24 stuivers boet. En hier gelden al de regels, die bij een gewone prijsschieting moeten in acht genomen worden. Het staat het bestuur vrij op deze proefschieting prijzen te laten betwisten, doch gewoonlijk zullen de schutters een inleg betalen, die den winner ten goede komt.

Op deze vroolijke bijeenkomst wordt nog een en ander geregeld en bij het huiswaarts keeren houdt men een laatste afspraak tegen den gewichtigen dag.

Moest nu een schutter nog twijfelen aan de degelijkheid van zijn wapentuig, dan rest hem nog een week om hierin te voorzien.

II. De groote dag.

1. De optocht.

Bijeenkomst — boete — inleg.

Eindelijk is de langverwachte dag daar! Van 's morgens vroeg steekt het vaan uit aan de gildekamer. Elkeen zorgt wel 's middags tijdig aan tafel te zijn, te laat komen op de schieting ware een ramp. Erger ware het nog voor hem die zijn schuttersplicht verzuimde en afwezig bleef. Al de gildekaarten zijn eenparig van oordeel, dat zulke tekortkoming moet beboet worden :

St. Sebastiaan : Item, dat op den dach van het schieten vanden voghel, ieder Guldebroeder sal schuldigh syn te komen opder Guldecaemer, Ende soo wie alsdan op die ure, dat sij van hunnen huyse ofte caemere gaen om den voghel te schieten, aldaer niet is, sal denselven verbeuren 24 stuyvers sonder verdrach. (Art. 3.).

St. Joris : Item, ten tijde als men den vogel schieten sal, is elcken guldebroeder gehouden hem te presenteren onder den wimpel ende voorts onder den vogel met eenen goeden cruysboge, behoorelyck versien met bouten en ander gereetschap, daertoe dienende, ten waere om wettiige oorsaecke naer de gelegentheyt van den persoon, ter discretie vanden hooftman, coninck, dekens en oudermans, op de boete van 24 stuyvers. (Art. 14.).

St. Kristoffel : Item salmen iaerlycks den Coninckxvogel schieten, want het byden Regimente goet gevonden wordt, als wanneer alle die Guldebroeders ter gesetter ure t'hunder caemere wesen sullen, om guldensghewijse naer den voghel te trecken ende denselven afgeschoten sijnde, weder ter caemere te keeren metten Coninck, alle op pene van *twintig stuyvers*. (Art. 5.).

Vooraleer de gildekamer te verlaten, moeten de guldebroeders een zekere som betalen, die ten goede komt aan den nieuwen koning. Eertijds betaalde men drie stuivers, doch deze som was denkelijk te gering geworden. Sinds 1846 is het gebruik in voege zeven stuivers

in de beurs te steken. De inleg der gildebroeders, in een beurs bewaard, wordt opgehangen aan het onderdeel van de wip.

Sinds den middag ligt er nu in elke gildekamer een vat bier. De leden der drie gilden hebben er recht op en wel in de drie gildekamers, zoodat die van St. Sebastiaan mogen drinken in de kamer van St. Joris en van St. Kristoffel en omgekeerd.

De stoet der gilden.

Op het aangeduide uur beginnen de tamboers den trommel te roffelen. Het wordt tijd om op te rukken en 't kost niet veel moeite om de gildebroeders, die verlekkerd zijn op den wedstrijd en... den eerewijn, in 't gelid te krijgen.

Wat een kleurige groep! Voorop de fiere *wimpeliers*. Op forsche boeren-paarden gezeten voeren ze de kostbare zijden standaarden. Ze rijden naast elkaar. Stapvoets gaat het voort, de paarden moeten adem sparen, ze zullen straks te sneller moeten draven.

Het rijk geborduurde vaandel op den schouder stappen nu de *vendeliers*.

Roffelend op de zware trom het eigen rythme hunner gilde, treden nu vooruit *de drie tamboers*. De nieuwe of herstellende vellen moeten er aan gelooven. Zwaar en dof vallen de harde slagen, nu traag dan snel, het is het oud refrein der roffelaars uit een ver en groot verleden...

De *speelman* heeft het moeten opgeven. Eertijds vergezelde in elke processie, in elken optocht een muzikant de gilde. De vedelaar met den pluimhoed was immer een graaggeziene gast, die naast een vaste wedde van 1 gulden menigen stuiver als drinkgeld in den beugel stopte. Jammer genoeg moeten we thans zijn vroolijk gezelschap missen.

Schilderachtig is deze eerste groep. De kleurige kousen onder de korte lakensche broek, de spannende vest met breeden zijden sluier, de hoed met pluimen en de witte handschoenen doen denken aan Breugel's mooiste tafereelen.

Nu komt in hagelblank gewaad met goud gekroond *de schuttersmaagd*, geleid met zijden linten door vier jonge kerels met een vroolijk gelaat. Van 't oude lied dat hun voorgangers zongen hebben wij slechts dit brokje kunnen opteekenen :

« *Wij leiden haar met zijden banden
En op haar hoofd draagt zij een gouden kroon.
Wij zullen haar niet laten vangen,
Want zij en is er veel te schoon...* »

Geen grooter oneer kan de gilde treffen, dan dat men haar de schuttersmaagd ontleent. De lijfwacht heeft een zware taak...

De maagd draagt op een kussen den inzet van den strijd : den koningsvogel.

Achter deze groep komt gansch alleen *de koning* der gilde die het schuttersfeest heeft op 't getouw gezet. Hij is omhangen met de gildebreuk waaraan de zilveren schilden bengelen, herinneringen aan vroegere schietingen, aan verzwonden koningsheerschappijen. Voor enkele stonden nog is hij de hoofdpersoon der groep, tenzij een kundig schot hem « *dobbel coninck* » maakt en hem een eerste kans geeft op de keizerskroon.

Nu volgt *de hoofdman*, de drager van het hoogste gezag na den koning. Hij is de eenige, die levenslang zijn ambt bekleedt. Na hem komen *de twee dekens*, de oude en de nieuwe, dan *de vier oudermans* en eindelijk het gros der gildebroeders. Al dezen, uitgenomen koning en hoofdman, dragen hun wapen en het schietgerief.

De twee andere gilden volgen in dezelfde orde, elk afzonderlijk. De St. Sebastiaansgilde heeft den voorrang, dan St. Joris, St. Kristoffel, de jongste der drie komt natuurlijk laatst.

Elke gilde heeft haar kleur. Bij St. Kristoffel is alles blauw : de sluiers, de linten waarmêe de maagd wordt geleid, de wimpel, tot zelfs de pluimen op de hoeden! De twee andere gilden voeren de roode kleur, doch naar men ons verzekerde zou St. Sebastiaan het houden met licht-rood en St. Joris met donker. We mogen eerder aannemen, dat het voor beide gilden oorspronkelijk hetzelfde rood zal geweest zijn.

Langs Achterbrug, over de streek « Vlaanderen » (« *Flandria nostra* »), trekt de stoet naar de bosschen der « Vloeikens » aan het oude Marum. Daar verdringt zich reeds een dichte menigte. De oude dennen, die haast anderhalve eeuw achter den rug hebben, bieden een wondermooie omlijsting aan de kleurige groep, die onder de breede kruinen doortrekt met wapperende vaandels en roffelende trom.

2. Aan de Wip.

De ruiters banen een weg door de menigte. De eerste gilde nadert den breeden schutsboom van den wip, de anderen zetten zich ter zij en kijken belangstellend toe.

De maagd wordt voorgeleid. Forsche handen hebben den schietboom naar omlaag gehaald, de Koning ontvangt uit de handen der maagd den koningsvogel, hij zet hem op de « *ijzeren geerde* ». Dat was de laatste handeling als koning, het is zijn troonsafstand.

De hoofdman neemt de breuk, het teeken der koninklijke waardigheid, « *vanden ouden conincx schouders* » en ontslaat hem van zijn eerepost met deze woorden « *gij sijt ontslaegen van het conincx-ampt* ». De gilde is nu zonder koning en de hoofdman hangt de breuk onder aan de wip. De dienstdoende deken hangt op zijn beurt de beurs met den inleg onder aan den schutboom.

De « *officier vande plaetse* », eertijds de schout, thans de burgemeester, moet den afstand bepalen waarop de toeschouwers zich moeten bevinden, om alle ongelukken te voorkomen.

« *Item den Conincxvogel sal gericht worden, ende gericht sijnde, sal denselven gebannen worden bijden officier vande plaetse om te voorsien aen alle ongelucken (die Godt verhoede)...* (Art. XI. St. Krist.).

Intusschen is de schuttersmaagd onder geleide harer lijfwacht naar de gildekamer teruggekeerd, om aldaar den uitslag der schieting af te wachten. Onderweg mag de maagd alles koopen wat zij wenscht, de gildekas zal 't wel betalen. Ook was het weleer de gewoonte met het meisje langs de kermiskramen te gaan om haar iets te laten uitkiezen.

Als de toeschouwers genoegzaam verwijderd zijn, zet de tamboer zich onder de wip, hij roert de trom om stilte te bekomen en roept dan met klare stem : « Hoofdman en dekens verzoeken alwie het koningschieten niet aangaat, van hier te vertrekken en zich tegen alle ongeluk te vrijwaren, dat zou kunnen overkomen door het schieten of het vallen van de pijlen (kogels of bouten). Iedereen staat in voor zichzelf. » Als om zijn waarschuwing meer kracht bij te zetten roffelt de tamboer nog eenige nijldige slagen op de trom.

3. De Strijd.

De burgemeester (eertijds de schout) treedt naar voren, om te schieten « *drye schoten inden naeme vanden Heere vande plaetse* » De tamboer heeft zijn plaats ingenomen vóór den kring der toeschouwers. Het is nu plechtig stil geworden. Na den burgemeester is het de beurt aan den « ouden koning », hij ook heeft recht op drie vrije scheuten. Blijkbaar wil men hem de kans geven om zijn koningschap te bevestigen. Na deze zes eerescheuten komen de gildebroeders aan de beurt, volgens hun intrede in de gilde.

Voor de Bus vinden we deze bepaling :

« *Item generalycken die Guldebroeders sullen den voghel behoorelyck schieten, te weten met goede ordre, ghemeyne bussen, roers ofte berchstocken, met eenen coghel van loodt gelaeden synde, sonder daertoe te moghen ghebruycken getrocken ofte gegroefde loopen, geveterde cogels, stucken van yser ofte andere onbehoorelycke dincghen, op pene van sesse guldens, ende alsoo den voghel afgeschoten synde, sal denselven ten coste vanden onbehoorelycken schutter wetelyck opgericht, wederom geschoten worden op syne behoorelycke forme.* » (Art. XII.).

De kaart van St. Jorisdgilde schrijft voor dat « *elcken guldebrouder gehouden is hem te presenteren onder den vogel met eenen goeden cruysboge, behoorelyck versien met bouten en ander gereetschap daertoe dienende.* »

Het is klaar dat alleen de leden van de feestende gilde mogen deelnemen aan den wedstrijd. Men kan echter nog als gildebrouder aangenomen worden « *onder de staende wippe* ». Eertijds was het

dan alleen dat de nieuwe schutters werden aanvaard. Al de bepalingen rakende de eigenlijke schieting werden zorgvuldig opgeschreven en dit schiet-reglement hangt onderaan de wip.

Beurtelings vliegen de pijlen in de hoogte of knallen de schoten der zware bussen. Aller aandacht staat gespannen op den vogel, die, wiegend op de spere, een lastig mikpunt is. Het gaat er vinnig toe, de pijlenrapers hebben het druk. De toeschouwers hebben ras bemerkt wie ja dan neen een handig schutter is. Daar vliegt een pijl rakelings naast den vogel! Een ander mikt nog beter en treft een vleugel van den koningsvogel. De tamboer roffelt... doch de vogel blijft als ontrekbaar op zijn hoogen post. Telkens er een treffer tegenslaat, klinkt gejuich en tromgeroffel. Voor enkele oogenblikken slechts en weer wordt alles stil. Het spel gaat voort.

Daar mikt een nieuwe schutter, weer een ander... Plots op 't onverwacht ontvliegt een pijl den welgespannen boog en, regelrecht de hoogte in met ruw geweld, de zware bout stoot onweerstaanbaar met een ruk den koningsvogel van de speer... Elkeen had ademloos toegekeken... Nu klinkt een luid en langgerekt hoera! De drie tamboers slaan er lustig op los! Kleine jongens stuiven vooruit en scharen vechtend in 't zand. Een bengel gaat er met den gevallen vogel vandoor en wringt zich door het volk heen. Hij brengt het kostbaar stuk bij den kranigen schutter. Deze stond een poos onthutst, doch vlug was hij weer op zijn stuk. Zal hij de hooge eer aanvaarden? Hij weet het, door de drie gilden op een ton bier te onthalen is hij wederom vrij, en mag hij den vogel terugzetten op den hoogen mast. Doch wie zou geen koning willen zijn? Onze schutter knikt al lachend en 't gejuich begint opnieuw.

4. De eerste Hulde.

De kleine gast, die hem den vogel bracht, heeft zijn loon, een halven gulden, vast; de nieuwe koning steekt triomfantelijk zijn zegeteeken in de lucht, de vendelier is bijgetreden en zwaait in sierlijken trant het gildevendel boven 't hoofd van den overwinnaar, de trommels roffelen om het luidst, de speelman haalt zijn mooiste noten uit, de gildebroeders juichen...

De wimpelvoerders hadden tijdens heel den strijd aandachtig toegekeken terwijl hun paarden trappelden van ongeduld. En pas had de koene schutter met het hoofd geknikt en den vogel omhoog gestoken, of de wimpeliers zetten hun standaards tegen de wip, en, vierklauwens in dollen wedren, vlogen hun paarden de baan op naar het woonhuis van den nieuwen Koning. Ze zullen daar het blijde nieuws verkonden en degene die den wedloop wint en eerst ten huize komt ontvangt het bodeloon van drie gulden. Als de rijders hun dorst hebben gelescht moeten ze hun paarden aanbieden aan de Koningin of aan de ongetrouwde zusters van den Koning. Meestal nemen deze het aanbod niet aan, doch aan de verplichting van het aanbod dient

voldaan te worden. Van 's konings huis gaat het weer in vollen draf naar de gildekamer om ook aldaar de blijde mare ruchtbaar te maken. Het is het sein voor de maagd om met haar eerewacht den Koning tegemoet te snellen.

Keeren we terug naar de wip. De koning heeft dus zijn ambt aanvaard, de trommels hebben geroffeld en het vendel heeft gezwaaid.

De hoofdman neemt de breuk en hangt ze om den hals van den nieuwen koning terwijl hij hem in dezer voege toespreekt : « Gij hebt door uw kunst en schutterlijke hanteering den koningsvogel neergeveld, ik aanvaard U en keur U goed. Ik beveel aan al de overheden en gildebroeders — (zich tot hen wendend) — dat zij hem als koning onzer gilde zullen erkennen en eerbiedigen. »

Nu is het de beurt aan den schout om namens de heerlijkheid, thans aan den burgemeester, om namens de gemeente den gildekoning te huldigen en geluk te wenschen.

Dan volgen de koningen der twee andere gilden, die hun collega alle heil toewenschen en eindelijk komen al de gildebroeders hem hun hulde brengen. Als de dienende deken hem zijn gelukwenschen aanbiedt overhandigt hij hem tevens de beurs met den inleg der schutters.

5. Eerbetoon.

De stoet der gilden vat in dezelfde orde den terugtocht aan. De nieuwe koning heeft plaats genomen achter de tamboers, zijn voorganger is terug gewone gildebroeder geworden.

De maagd komt toegetreden. (Deze ontmoeting heeft plaats omtrent de brug achter de kerk.) In haar handen draagt zij de koningskroon. De gildestoet maakt halt, de maagd gaat naar den koning toe en zet de gouden kroon hem op het hoofd, ze leest een rijmdicht voor, dat aan den koning overhandigd wordt. Deze dankt de schuttersmaagd, beloont haar met een kus en met een geschenk in geld, en, volgens de overlevering, bestaande uit goud en zilver. Eertijds ontving ze twee gulden en tien stuivers.

De maagd heeft haar plaats ingenomen vóór den koning en nu trekt de bonte stoet ter gildekamer.

Voor de deur spreidt de vendelier het vendel open op den grond. De koning stapt er over, het dient hem tot vloertapijt. De beteekenis ligt voor de hand de koning heeft immers heel de gilde onder zijn macht. Het vendel wordt opgeheven en zooals bij andere gelegenheden stappen de gildebroeders er onderdoor.

Bij het binnentreden staat de waardin gereed om den koning te begroeten en als bewijs harer hulde biedt ze hem een pot aan van het gildebier. Als elkeen in de gildekamer is, gaan de kannen en de krøezen rond, men drinkt en klinkt op de gezondheid van het nieuwe op-perhoofd. Nu en dan zingt men het lustig hulde-lied van « Lang zal hij leven... » en « Zonder onzen koning kunnen wij niet wezen!... »

Niet te lang mag men vertoeven, er is nog wat aan de dagorde. De twee andere gilden moeten ook den koning nog vereeren. De besturen der drie gilden : koningen, hoofdmannen, dekens en oudermans worden onthaald in elke gildekamer op drie flesschen wijn. De gildebroeders hebben voor hun deel het gemeenschappelijk gildebier.

Als de twee bevriende gildekamers den koning hebben vereerd, keert men terug naar de eigen kamer. Daar zijn intusschen eenige gezellen aan 't schieten gegaan, tot het stilaan avond wordt en het uur van scheiden aanbreekt.

Vroeger was het de gewoonte nu ter koningstafel aan te schuiven, doch dat wordt thans verschoven naar een anderen dag.

Dat de gildebroeders « zonder hun koning niet kunnen wezen » hebben ze lang en luid gezongen. En 't waren geen ijdele woorden. Zoo lang mogelijk moet de koning in hun midden blijven, daarom vergezelt heel de vroolijke bende den held van den dag naar zijn woning.

Het oude reglement van St. Joris luidt aldus :

« Item, als men den vogel sal afgeschoten hebben, sal men naer den maeltijt ordentelyck overgaen tot recreatie en aldaer sekere heulen schieten... om tsavonts metter sonnenonderganck den coninck tsynder eeren thys te lyden... » (Art. 21).

III. De nasleep.

1. Het koningsmaal.

De koning, door het aanvaarden van zijn ambt, nam verschillende verplichtingen op zich. « De liefde kan van eenen kant niet komen » zegt het spreekwoord en nu moet de koning bedanken en... trakteren om al de eer hem aangedaan.

De oude kaart van St. Joris vermeldt, dat de gildebroeders verplicht zijn « *des anderen daeghs den koning wederomme 'tsynen huysse te gaen haelen en metten wimpel oft vendel te brengen totte doelen, omme aldacr sekere heulen te schieten, tot dat de maeltijt bereyt sal syn naer hen goedduncken.* »

Thans is de verplichting nog van kracht, de gildebroeders op een teerfeest uit te noodigen. En met den koning, heel het bestuur en al de gildebroeders zitten aan de burgemeester van het dorp, de hoofdman en de koningen der twee andere gilden. Ook de vrouwen schuiven meê aan, wat eertijds niet in de gewoonte lag. In het reglement der St. Kristoffelsgilde uit het jaar 1846 staat aldus vermeld : « *Den Koning sal verplicht zijn volgens regt de gulde Broeders eene dag te tractheeren ende Vrouwen de vrey suypen te geven op eene dag als het hem sal believen.* » Door dat « suypen » hebben we te verstaan een ouden drank, die vooral ter gelegenheid der gildeverga-

ring of -teerfeest werd bereid. Hij bestond uit bier, eieren, suiker en beschuit, alles goed gemengd en gekookt en opgediend in groote steenen teilen, die men midden op de tafel plaatste. De vrouwen — ook wel de mannen soms — zaten in het rond en proefden om de beurt met een grooten ronden lepel van de « feestelijke soep».

De koning biedt dus aan de gildebroeders en hun vrouwen, op een dag naar zijn belofte, een eetmaal aan, dat opgediend wordt in de gildekamer.

Om in te gaan tegen de grove misbruiken hadden eertijds sommige reglementen bepaald op welke uur het teerfeest moest eindigen. Volgens de kaarte der St. Kristoffelsilde « *sullen die guldebroeders hun vertreck op dusdanige costdaeghen nemen ten acht uren, behoudelyck als men den vogel sal geschoten hebben een ure later...* » (Art. 27.).

2. Prijsschietingen.

Denk nu maar niet, dat de koning door deze « tractatie » aan zijn verplichtingen heeft voldaan.

Er moet nog een nieuwe wipschieting plaats hebben ter ver-schieting van drie koningsprijzen. Het oude reglement vermeldt de waarde van elken prijs : 1^e drie gulden; 2^e twee gulden tien stuivers; 3^e twee gulden. Om deze schieting te houden vervangt men de speer van de wip door een « drietak », die eveneens eigendom is van de drie gilden.

Eertijds, tot aan de Fransche Omwenteling, was het de gewoonte, benevens de betwisting van de koningsprijzen, nog een gratis-schieting te geven na overeenkomst met het gildebestuur. Het voorschrift luidde, dat de gilde gehouden is « *sonder coste ofte laste van de schutters te winnen te geven met het schieten naer de schijve in den gulden hof dusdanige silver ofte tenne prijsen als de hooftman ende dekens geraeden vinden.* »

Ter afwisseling hadden dan nog allerhande volksspelen plaats waaraan de gildebroeders duchtig deelnamen. De gilderekeningen immers maken melding van ganstrekken, kegelen, kapuinen schieten, enz. En dit alles als een voortzetting van de groote koningschieting!

3. Verrijking der gildebreuk.

Een zilveren keten, waaraan elke koning een zilveren schild hechtte, versiert de borst van den gildekoning in optochten, processien en bij alle plechtigheden waaraan de gilde deelneemt. Het is het kenteeken der koninklijke waardigheid.

Onze gilden hadden vroeger waardevolle breuken. Toen Wuustwezel op het einde der XVIe eeuw gansch verwoest werd en de vijandelijke legers al maar door krijgsschatting eischten van de armzalige gemeente, werd een beroep gedaan op onze gilden. In feite was het de heer der plaats, Philips van der Meeren, die de troepen moest

voldoen, maar deze schoof de schuld op de gemeente. De honderd gulden moesten er komen. De gemeente stelde haar twee borgemeesters Meester Jan Hegge en Corneel van Eeckel aan om te « verkoopen ende verbeuren beyde de spannen oft juweelen, die de schutterijen van Wustwezel toebehooren. soo vanden cruysboghe als vanden hantboghe... »

Uit de afrekening vernemen we het gewicht en de waarde dezer zilveren breuken. (4) De eene woog 14 oncen 8 Engelschen (443 gr.) en de groote 24 oncen 10 Engelschen (754 gr.). Te Antwerpen werd een koper gevonden voor 43 stuivers per once. Na aftrok van 2 stuivers voor den koperen haak, werden de gildejuweelen verkocht voor 83 gulden 12 stuivers

Eens de kwade jaren voorbij bloeiden de gilden weer machtiger op, doch de herinnering aan de uitgeleverde breuken bleef levendig voortbestaan. Er was wel aanleiding toe. Immers eenige jaren na de overhandiging van het zilverwerk aan de gemeente, hadden de gildebroeders een verzoekschrift opgesteld om de dorpsregeerders te herinneren aan hun schuld tegenover de gilden. De gildebroeders stelden voor restitutie te doen in zilver of geld — ofwel, — misschien het meest praktische middel — de gilden vrij te stellen van de belastingen op het bier en zulks zoolang, tot de ontleende som vereffend zou zijn.

Jaarlijks, bij het opmaken der « *Rekeninge, bewijs ende reliqua...* » door den deken schreef men niets op als « *impost* » voor het gedronken bier, en telkens zal men teruggedacht hebben aan de droeve tijden van voorheen.

In 1735 werd door de St. Jorisgilde een eigenaardig document opgesteld. Men had te veel kleine schilden aan de ketting hangen en er werd besloten al deze kleine platen te laten hersmelten tot één groot schild. 25 schilden werden opgeteekend met de namen hunner schenkers, verwijzend naar koningschietingen tusschen de jaren 1609 en 1698. Deze oorkonde zal wonderwel van pas komen bij het samenstellen van de naamlijst der koningen van St. Joris.

De Fransche Omwenteling zond haar benden over onze grenzen en de gebeurtenissen van 1581 zouden zich herhalen. De gemeente Wuustwezel moest haar deel bijbrengen in de algemeene krijgsschatting. Noodgedwongen droeg Boudewijn Heuvelmans, hoofdman der St. Jorisgilde, op 26 November 1794, de mooie zilveren breuken zijner gilde naar den schout. Zoo deden ook de twee andere hoofdmannen. De drie gilden zouden hun aandeel bijbrengen om het algemeen belang te dienen.

De breuk van St. Jorisgilde woog 41 oncen 15 Engelschen (= 1 Kgr. 284 gr.). Het gildejuweel werd verkocht aan J. F. Ver-

(4) Over deze oude gewichten bezorgde E.H. Dr. Fl. Prims ons volgende nota : « De oude once van Antwerpen dienende voor goud en zilver is de once Troy, makende het 8ste deel uit van een mark Troy en zijnde zelf te verdeelen in 20 Engelschen. De once weegt in metrieke grammen 30 gr., 760.

Een Engelsche — het 160ste deel van een mark Troy — kwam dus op 1 gr. 538. Een Engelsche werd verdeeld in 4 vierlingen of 8 troykens. »

meulen te Antwerpen voor 130 gulden 9 stuivers, dus ongeveer tegen 3 gulden per once, de prijs van het zilver was duurder dan in 1581. De schuldbrief der gemeente spreekt van « *zilver ende goudt* ».

De « *Wethouders vanden Dorpe van Wustwezel* », met den Franschen maire Sheehan aan het hoofd, gaven de gilden een officiële schuldbekentenis. De geleende som zou terugbetaald worden « *op gevoegelijcken tijde* » ofwel zouden de gilden een rentebrief ontvangen ter inning van de intresten.

Tot heden staat het gemeentebestuur nog immer bij de gilden in 't krijt, doch onze gildebroeders zijn zeer inschikkelijke schuldeischers. Geen gevaar, dat onze St. Jorisdorpe die 130 gulden met den verlopen intrest vanaf 1797 zal opeischen! Het is nochtans wel waard aangestipt, hoe de gilden immer het dorp en de gemeenschappelijke belangen hebben gediend. Wederkeerig mogen onze gilden dus wel aanspraak maken op steun en wederdienst. Tot eer van gemeentebestuur en bevolking mag gezegd, dat ze hieraan nimmer te kort kwamen.

Onze hedendaagsche breuken zien er heel wat armtieriger uit dan die uit vroegere tijden. Moesten de Franschen nog eens terugkomen, het aandeel der gilden zou veel kleiner zijn.

Ziehier wat onze gilden thans aan breuken bezitten :

Sint-Sebastiaan.

Zilveren keten waaraan vijf schilden met volgende opschriften.

1/ 1828. — CORNELIUS	beeld van	JANSSENS
KONING	St Sebastiaan	GESCHOTEN

IN HET JAER 1828

WESTWEZEL

(Onderaan het schild is een klein zilveren vogeltje bevestigd.)

2/ 1869. — « *Koning geschoten door P. J. Leenaerts op 24 Augustus 1869. Westwezel* ».

3/ 1876. — « *Koning geschoten door P. J. Leenaerts op 22 Augustus 1876. Westwezel* ».

4/ 1880. — « *Koning geschoten door Petrus Aerden, West-Wezel, 24 Augustus 1880.* »

Gewicht der breuk : 225 gr.

5/ 1905. — Groot schild met grafelijk wapen van du Chastel de la Howarderie; bovenop prijkt de strijdkreet « *Maclines* » en onderaan de spreuk « *Porte en soi, honneur et foi* ».

Het was graaf Maurice, die in 1905 den koningsvogel schoot.

St. Joris.

Aan de zilveren keten hangen vier schilden :

- 1/ 1857. — Prachtig schild in gedreven zilver, wegende 160 gram. Het is waarlijk een kunstwerk Midden prijkt het grafelijk alliantiewapen du Chastel de la Howarderie X de Vinck de Wesel met den kreet « *Maclines* » en onderaan een band waarop de spreuk « *Porte en soy honneur et foy* ». Bovenop een trofee 8 7bris 1857. Een rozenboord omkranst het geheel. Dit schild werd geschonken door graaf Rob. du Chastel de la Howarderie.
- 2/ 1909. — Zelfde schild als n^r 5 van St. Sebastiaan. (Graaf Maurice du Chastel de la Howarderie.).
- 3/ 1920. — Groot schild met geslachtswapen van Baron de Kerchove d'Exaerde. Spreuk : « *Endurer pour durer.* » Baron Fernand de Kerchove d'Exaerde schoot in gemeld jaar den koningsvogel van de wip.
- 4/ Ter gelegenheid van het 400-jarig bestaan der St. Jorisgilde van Meerle hadden aldaar in 1930 gildefeesten plaats. Onze koninklijke St. Jorisgilde nam er deel aan en behaalde er een zilveren schild met het beeld van St. Joris waarrond gegraveerd werd : « KONINKLIJKE ST JORISGILDE MEERLE 1930 — 400 J. BEST. Gewicht : 335 gr.

St. Kristoffel.

Onze Busgilde heeft als breuk een zware zilveren keten waaraan vijf schilden bevestigd zijn alsmede een zilveren papegaai.

Ziehier de opschriften der schilden :

- 1/ 1802. — J. J. PEETERS — KONING — 1802.
- 2/ 1846. — J. F. PEETERS — KONING — 1846.
- 3/ 1884. — Groot schild met grafelijk wapen van du Chastel de la Howarderie met bovenop den kreet « *Maclines* » en onderaan het devies « *Porte en soi honneur et foi.* » (Graaf Robert du Chastel de la Howarderie.)
- 4/ 1906. — Zelfde schild als het vorige. In 1906 schoot graaf Maurice du Chastel de la Howarderie den koningsvogel.
- 5/ De koninkl. St. Kristoffelsgilde nam eveneens deel aan de gildefeesten te Meerle in 1930 en verwierf er een zilveren schild zooals dat der St. Jorisgilde (n^r 4).
Gewicht : 375 gr.

Wij hebben niet lang stil te blijven bij de vergelijking der hendaagsche gildebreuken met de oude. Onze gildejuweelen van thans met hun armzalige 225-335-375 gram. hebben weinig te beduiden tegenover de zware spannen uit de jaren 1581 en 1794 die 443 gr. — 754 gr. — ja zelfs 1 Kgr. 284 gr. wogen. Men denke nog even aan

de collectie van 25 zilveren schilden, die de breuk van St. Joris in 1735 versierden.

Het is koninklijke eer en plicht de gilde te begiftigen met een zilveren schild.

St. Joris : « Item elcken Coninck sal de Breucke ofte span verbeteren in silver met de weerde van vier guldens eens, ende dat binnen 'tjaere, op de pene van te verbeuren tot der gulde behoefte twee guldens en ingevalle hij nog langer in gebreke bleve van des te doene, sal den selven schuldigh ende gehouden wesen te betaelen voor ider jaer, als voren is geseght, twee gulden te rekenen van synen Coninckschap aff, tot de reële voldoeninge toe inclus ende sal deselve breucke blyven inde bewaerenisse vanden Hooftman, Coninck oft oudermans ofte iemants anders vande guldebroeders daertoe betrouwt wordende.» (Art. 17).

St. Krystoffel : « Den Koning zal verplicht zijn den b(r)euck te verbeteren, het bestaat in een ons zilver en niet minder en dat binnen den tijd van een jaer. » (Regl. 1846. Art. 6.).

Het minimum gewicht der schilden is dus bepaald op een once (30 gr. 760) ofwel de waarde van vier gulden. De schilden vermelden gewoonlijk den datum der schieting en den naam van den koning. Bij adellijke personen wordt de naam vervangen door het geslachtswapen. Eertijds was het ook de gewoonte op de schilden heele rijmpjes te laten graveeren : bijzonderheden uit het leven van den koning (zijn stiel, ouderdom, enz.) ofwel meldenswaardige feiten der koningschieting.

Mochten onze gilden vaak een koningschieting geven, de breuk zou er best bij varen en we zouden na korten tijd wederom die zware welgevulde gildejuweelen zien prijken op de borst der fiere koningen.

4. Koninklijke voordeelen.

Heeft de koning zware verplichtingen, hij heeft ook voorrechten. Hij maakt deel uit van het bestuur der gilde en mag een jaar lang gratis deelnemen aan de gildemaaltijden, hij moet zijn deel niet betalen in de onkosten van 't gildebier, dat gedronken wordt bij teefeesten, rotdagen, schietingen en vergaderingen.

De koning bekleedt overal de eereplaats. Het kan gebeuren, dat de koning wegens bijzondere omstandigheden, afwezig is. De gilde zou dan opmarcheeren zonder koning, dat is voor onze gildebroeders niet zoo erg, maar dat aldus de drager der mooie gildebreuk ontbreekt zien ze niet graag. Daarom is het een gewoonte geworden dat de koning een plaatsvervanger aanstelt, die bij zijn afwezigheid met de gildebreuk behangen wordt. Zulks is niet gansch in orde met de oude gildewet, voorheen was daar nimmer spraak van. Vermits het nu stilaan een ingeburgerd gebruik geworden is, kan men dit nog moeilijk uitroeien, spijtig genoeg. Wil men deze nieuwe gewoonte voortzetten, goed, maar dan moet men toch deze twee zaken voor oogen houden : als de koning aanwezig is moet deze de gildebreuk dragen, de zoogezegde plaatsvervanger van den koning heeft hoegenaamd

geen gezag uit te oefenen en zoo de koning niet present is besluit het bestuur zonder hem.

Het is hier ook de plaats om te wijzen op een onnauwkeurigheid die vroeger wel eens werd toegelaten. Eénzelfde persoon kan maar koning zijn over één gilde. Dat is goed begrijpelijk. Hoe zou men in processiën, optochten, koningschietingen enz. gezag kunnen uitoefenen over twee of drie gilden en twee of drie koningsbreuken dragen? Gansch onmogelijk.

Er zijn zoo nog enkele punten van het gildereglement die beter dienen toegepast, maar dat kan niet in één keer. Stilaan komen onze gilden er wel toe hun oude gebruiken en gewoonten stipt na te leven, in zooverre zulks met de hedendaagsche samenleving overeen te brengen is.

IV. Van Koning tot Keizer.

Het kan gebeuren, dat dezelfde schutter voor de tweede maal den koningsvogel schiet en dus « *dobbel-coninck* » wordt. « Alle goei dingen bestaan in drie » zegt het spreekwoord en wie een derde maal zoo handig is den « gaai » te doen neertuimelen wordt « *keizer* » uitgeroepen.

Dit feit komt zeer zelden voor in de gildegeschiedenis. De reglementen schrijven dan ook bijzondere bepalingen voor, die neerkomen op een verdubbeling van al de vastgestelde sommen en een grooter erbetoon aan den vaardigen gildebroeder.

Inleg en boeten worden verdubbeld: « *Item als er iemandt dobbel Coninck is en op syn Keyzerschap staet, dat alsdan elcken guldebroeder gehouden is te compareren met boge, bouten en andersints daertoe dienende, op de boete van twee guldens... en wort alsdan ider guldebroeder gehouden inne te leggen sesse stuyvers, dewelcke sullen comen tot proffyt van den Coninck, die den vogel afschieten sal.* » (St. Joris. — Art. 18.).

De voordeelen aan den koning voor één jaar verleend, worden door den keizer levenslang genoten. De keizer heeft vrij verteer « *onder den uitgestoken wimpel* » behalve den wijn, die komt op zijn rekening. Het reglement van St. Joris vermeldt zulks.

« *Item den Keyser sal voorts altydts vrij sijn in alle maeltijden ende verteirdaghen van bier, soo dikwijls als men den wimpel sal laeten vliegen in de gemeyne vergaderinge, uytgenomen synen wyn, tsij binnen oft buyten Dorps, zal den Keyser selfs moeten betaelen en voorts meer genieten als de andere guldebroeders...* » (Art. 20.).

Levenslang blijft de keizer deel uitmaken van het gildebestuur.

Keizerlijke eer, keizerlijke plichten. Daags na zijn keizersschieting moet de kranige schutter de gilde vereeren met de somme van

« vijf ponden vlaems, omme tsynder eeren en bijwesen verteirt te worden. »

Voor 't overige zijn alle gebruiken dezelfde als bij een gewone koningschieting.

Eén uitzondering hebben we nog aan te stippen. De keizer moet geen nieuw schild aan de gildebreuk hangen. Integendeel de gilde biedt hem een geschenk aan : een zilveren keten waaraan drie zilveren papegaaien hangen te bengelen, ter waarde van zes gulden. Deze keizersketen blijft het teeken zijner waardigheid tot aan zijn dood. Dan komt het juweel terug aan de gilde, die het desgevallend wederom ten geschenke geeft aan een nieuwen keizer.

« Item oft er iemand waere, die den vogel dryemacl achter den anderen quaeme af te schieten, dat men denselven tot eene vereeringhe sal schencken een juweel van drye silveren papegaaien, weerdich wesende sesse guldens eens, dewelcke de Dekens sullen moghen heffen ten behoeve vande gulde naer de Doodt vanden Keyser... » (Art. 19. St. Joris.).

Het is bovendien de gewoonte, dat de keizer, ter herinnering aan het heuglijk schuttersfeit, de gildebreuk versiert met een zilveren papegaai waarop zijn naam en de datum der schieting te lezen staan.

De papegaai, dien we zien aan de breuk der St. Kristoffelsgilde staat vast en zeker met zulke keizerschieting in verband. Het kleinood is veel ouder dan de andere deelen van de breuk en vermoedelijk is het ontsnapt aan de opeiseling onder het Fransch bewind.

We wenschen aan de huidige gildekoningen dat ze hun wapen zoo flink zullen hanteeren, dat eenmaal hun gilde de groote eer te beurt moge vallen een keizer te kunnen huldigen.

BESLUIT.

Doorheen heel onze uiteenzetting zal men opgemerkt hebben, hoe de drie gilden eensgezind de hoofden bijeensteken en samenwerken om het groote schuttersfeest met al zijn ceremoniëel prachtig te doen slagen.

We hebben gezien hoe ze elkander uitnoodigen, hoe ze gemeenschappelijk de groote onkosten dragen, hoe ze eenparig opstappen ter koningschieting met de drie wimpeliers, de drie vendeliers, de drie tamboers voorop alsof het slechts één korps was, dat feestelijk uittrok. We hebben de schieting gadeslagen, de gelukwenschen der twee andere koningen gehoord, de drie ruiters zien wedrennen naar de woning van den nieuwen koning. We hebben den triomftocht meëgemaakt en de ontvangsten bijgewoond in de drie gildekamers. En terwijl de overheden den koning vierden hebben de gildebroeders zich tegoed gedaan aan het gildebier in de drie kamers, waar elkeen thuis was lijk in zijn eigen gildelokaal. Heel de feestkrans is voorbijgegaan in de beste en de gezelligste vriendschap.

Om al de oude geplogenheden, die we hebben uiteengezet, in hun ware gedaante te vatten, zouden we ons moeten kunnen verplaatsen

in den tijd, toen onze gilden nog het middenpunt waren van het heele dorpsleven. Want, dit kan nooit genoeg herhaald : om de gilden te begrijpen moeten we ze terugdenken in het kader onzer middeleeuwsche dorpen. Onze koningschieting, hoe nauwkeurig ook gecopiëerd op die van eeuwen terug, is slechts een klein brokje van een groot geheel, is slechts een stukje van een groot tafereel, dat moet belicht worden door de kleurenstralen die er het oude dorp met zijn menschen en dingen op weerkaatsen.

Waarachtig, hier bij ons leven de gilden prachtig voort! En, hebben we niet meer het oude dorp en dat echte oude leven, we hebben toch nog onze oude gilden. We hebben nog het tafereel, zij het dan zonder kader. We zullen de gilden bewaren als een brok oud-dorpsleven, als een erfpaad onzer voorouders, als een stuk van ons eigen groot verleden.

Dat onze huidige gildebroeders, eensgezind lijk vroeger, hun koningschieting willen viëren, moet ons verheugen. Het bewijst dat *onze* gilden toch den band nog voelen, die hen bindt aan vroeger eeuwen. Het bewijst, dat ze het erfgoed hunner voorvaderen ongeschonden willen bewaren voor het nageslacht.

Mochten zij nog dikwijls, naar ouder manieren, hun koningschieting viëren.

Wij wenschen het hun van harte.

K. PEETERS.

Boekennieuws werd wegens plaatsgebrek naar volgend nummer verschoven.

Drukkerij L. Braeckmans, Brecht (prov. Antw.)

Jan Hens, handelaar, Dorpstraat.
 H. Hoeben-Van den Wijngaert, expert-boekhouder, Hove.
 J. Hofmans, bestuurder der melkerij.
 J. G. A. Hogerlinden, hoofdkom. gemeentesekretaris, Arnhem (Holland).
 Aug. Jansen, Handelslei.
 Aug. Janssens, leeraar, Oude Kerkstraat, 29, Antwerpen.
 Fr. Janssens, Turnhoutsche baan, 131, Borgerhout.
 Jan Kenis, Westdoorn.
 J. Kenis, gemeentesekretaris, Reeth.
 Mevr. W. Koch de Gooreind, kasteel van Gooreind.
 Hub. Kunst, onderwijzer, St. Christoffelstraat, 34, Roermond (Holland).
 Leo Kuylen, Oorderenweg, 1, Eeckeren.
 A. Leenaerts, Walenstraat, 44, Antwerpen.
 H. Leys, Calmpthoutsche steenweg.
 Jos Leys, Dorp, 135.
 L. Lucas, Olmendreef, Cappellen.
 Louis Maes, kunst- en kerkmeubelen, Sint-Lenaarts.
 G. Mariën, Exterlaar, 109, Berchem.
 Karel Meerbergen, prov. raadslid, Osystraat, 24, Antwerpen.
 M. Mertens, Cogels-Osylei, Berchem.
 Leo Michielsens-Van Beeck, schoolopziener, Cappellen.
 E. Moors, Floralei, Oude-God.
 M. Moors, onderwijzeres, Merxplas.
 P. J. Nuytemans, Klein Gooreind.
 A. Ooms, Viersel.
 V. Ortenzi, Oude Koornmarkt, 58, Antwerpen.
 J. Peeraer, oud-schoolhoofd, Zundert (Nederl.)
 Const. Peeters, Dorp, 174.
 Edward Peeters, Pyckestraat, 21, Antwerpen.
 Flor. Peeters, sigarenfabrikant.
 E. H. F. Peeters, pastoor, Oosterhout (Holland).
 Louis Peeters, Hoevenschebaan, 6-8, Cappellen.
 René Peeters, fotograaf.
 Fl. Pellaers, Kleine Beerstraat, 30, Antwerpen.
 L. Pellaers-Van Beeck, Doornboomstraat, Hove.
 Edw. Pourbaix, brouwer, Gooreind.
 A. Ribbens, onderwijzer.
 Victor Ribbens, Achterbroeck.
 Dr. L. Schöller, St. Pietersnieuwstraat, 37, Gent.
 Jos. Snepvangers, Lange Leemstraat, 73, Antwerpen.
 Willem Snepvangers, Dorp,
 Lod. Staepels, schilder.
 Frans Tiebos, Rudolfstraat, 11, Antwerpen.
 Louis Tiebos, Rudolfstraat, 9, Antwerpen.
 Eugeen Van Beeck, gemeentesekretaris.
 Jul. Van Beeck, Handelslei.
 Wed. L. Van Beeck, Maarschalk Fochlaan, 88, Schaarbeek.
 Adr. Van den Buys, Dorpstraat.
 E. H. Dr. Van Dregt, pastoor, Nieuwmoer.
 E. H. Van Bueren, pastoor, Borsbeek.
 K. Van den Branden, brigadier der douanen.
 J. Van den Broek, gemeentesekretaris, Loenhout.
 E. H. A. Van den Heuvel, St. Pieterstraat, 1, Luik.
 Frans Van den Heuvel, Dorp.
 Henri Van den Heuvel, aannemer.
 Wed. J. Van den Heuvel en Kinderen, Hôtel « De Ster ».
 E. H. Lod. Van der Jonckheyd, leeraar, Hoogstraten.
 Prof. Dr H. J. Van de Weyer, hoogl., Schreurevest, 29, Heverlee.
 Alf. Van de Wiele, Van Schoorstraat, 99, Schaarbeek.
 J. Van Elsacker, Duffelaerhof.
 E. H. J. van Genck, pastoor, Achtmaal-Zundert (Holland).
 V. Van Himbergen, gemeentesekretaris, Ravels.
 R. C. Van Mieghem, Villa Rika, Schooten-Koningshof.
 Frans Van Hoydonck, onderwijzer, Sint-Lenaarts.
 Frans Van Hoydonck-Hens, brouwer, Wernhout-Zundert (Holl.)
 Jozef Van Hoydonck, gemeentebediende.
 Wed. Van Laerhoven-Van Beeck, Gemeentepark.
 H. Vanmassenhove, ontvanger tolrechten.
 Van Horenbeek, postmeester, Arendonk.
 Al. Van Oers, Rich. Neyberghlaan, 46, Brussel.
 J. van Poll, grafische Kunstinrichting, Rozendaal (Holland).
 Baron L. van Pottelsberghe de la Potterie, Melle.
 Barones L. van Pottelsberghe de la Potterie, kasteel « Sterbosch ».
 A. Van Pul, rijksveearts.
 E. H. J. Van Roey, onderpastoor, Esschen.
 Dirk Vansina, Markgravestraat, 14, Antwerpen.

F. Van Thillo, Handelslei.
 J. D. H. van Uden, Rijksstraatweg, 208, Haarlem (Holland).
 J. Van Uytbergen, du Fourneaustraat, 29, Berchem.
 J. Van Wyck, Vinkenstraat 30, Antwerpen.
 Mmc. We. Th. Verellen, Posterijhof, Gooreind.
 Modest Verellen, wisselagent, Calmpthout.
 Ern. Verlooy, villa «'t Heibieke», Brasschaat-Polygoon.
 J. Verstraelen, Vrijheid, Hoogstraten.
 E. H. Verstreken, kapelaan, Sterbosch.
 Al. Vervoort, Mutsaertstraat, 38, Antwerpen.
 Constant Vervoort, postontvanger.
 Fr. Wouters, Lessiusstraat, Brecht.

LEDEN :

Alf. Akkermans, Bleeken.
 J. Appelian, Van de Wiellei, 54, Brasschaat.
 F. Berkvens, koster, Gooreind.
 L. Bervoets, Van den Houte's lei, 3, Deurne.
 Alois Blommaert, onderwijzer.
 Corn. Boden, Westdoorn.
 Frans Boden, Westdoorn.
 D. Boen, Kerkeneind, Calmpthout.
 Louis Boeren, bakker, Ste-Mariaburg.
 Ach. Bosschaerts, onderwijzer.
 Fr. Bresseleers, onderwijzer, Eekeren-Donk.
 V. Breugelmans, Achterbrug, 220.
 J. Carpentier, Dorp.
 J. Chantrain, Handelslei.
 J. Cornelissen, Eikblokstraat, 19, Deurne.
 L. Cornelissen, Heyslagschebaan, Brasschaat.
 C. Cornelissens, Keieven, 192.
 Fr. Cornelissens, Bredabaan, 194.
 Jan De Clerck, onderwijzer, Schooten.
 E. H. Th. De Molder, pastoor, Oostmalle.
 E. H. F. De Ridder, pastoor, Hombeek.
 G. De Ridder, Architect, Lozanastr. 90, Antwerpen.
 R. De Roover, Heermanstraat, 5, Merxem.
 Dierckxens, Statiestraat, Esschen.
 J. Dupont, Augustijnenstraat, 21, Antwerpen.
 C. Elst, Van Vaerenbergstraat, 6, Berchem.
 Adr. Francken, Baan.
 L. Francken, Gasthuishoevestr. 25 Merxem.
 Mme E. Frison, Lange Van Peltstraat, 32, Antwerpen.
 Em. Goetstouwers, Calmpth. steenweg.
 J. Gommers, Noordheuvel, 42.
 Felix Goris, Dorp.
 J. Govaers, Korte Van Peltstraat, 15, Antwerpen.
 M. Haesaert, Kerkeneind, 73, Calmpthout.
 Jul. Hens, Dorp.
 Louis Hens, provinciaal raadslid, Pulderbosch.
 Jan Hertoghs, Handelslei.
 Alf. Herrygers, Kruisweg.
 Jan Herrygers, Paal.
 E. H. Kanunnik Jansen, O. P. archivaris der stad Turnhout.
 H. Kanora, Hofstraat, 33, Eekeren.
 C. Kerremans, Handelslei.
 W. Kohler, Deurne (Noord).
 E. H. Kanunnik J. Laenen, archivaris v. h. Aartsbisdom, Mechelen.
 M. Lambin, De Bomstraat 21, Antwerpen.
 E. H. J. Lauwereys, leeraar, Hoogstraten.
 Jan Leenaerts, Eikestraat, 9, Berchem.
 Jozef Leenaerts, Baan.
 E. H. J. Leys, Oude Baan.
 Louis Luyckx, Beersgat, 99.
 G. Meeusen, gemeentearchivaris, Esschen.
 Fr. Meeussen, melkerijbestuurder, Loenhout.
 M. Meylaerts, Posterijhof, Gooreind.
 Corn. Neys, Heiken.
 F. Nickmans, V. d. Wervestr. 61, Antwerpen.
 Fr. Oerlemans, Dorp,

E. J. Ossenblok, S' Mattheusstraat, 11, Borgerhout.
 Adr. Paelinckx, Oude Baan, 312.
 Jozef Paelinckx, Achterbrug.
 Frans Peeters, onderwijzer, Esschen.
 Jan Peeters, hovenier, Calmpthout.
 Jan Peeters, Processieweg, St. Lenaarts.
 K. Peeters, Dorp, 130.
 Maria Peeters, Begijnhof, Hoogstraten.
 E. H. Philippen, archivaris Commissie Openb. Onderstand, Antwerpen.
 P. Pieters, Kerkplaats, 307.
 Hendrik Pockelé, gemeentebediende.
 Louis Pockelé, trambediende.
 W. Poppelaars, Gooreind.
 E. H. Dr Floris Prims, archivaris, Antwerpen.
 A. Quirynen, Oud-Gooreind, 14.
 J. Roelen, Baan, 173.
 L. Schrijvers, provinciaal raadslid, Gooreind.
 E. Somers, Van Praetlei, 34, Merxem.
 E. H. L. Soons, Onderpastoor, Santhoven.
 Alfons Staepels, Kruisweg.
 Dr. R. Sterckens, De Bosschaertstraat, 245, Antwerpen.
 Fr. Stevens, Gooreind.
 L. Stroobant, Absheide, Beerse.
 Em. Torreelle, Archivaris, Hoogstraten.
 A. Ulens, onderwijzer, Esschen.
 A. Van Cuyck, Ten Eeckhovelei, 10, Deurne.
 Frans Van den Bergh, Ginhoven.
 P. Van den Broeck, Hamme (O. VI.).
 J. Van den Heuvel, Bredabaan, 73, Gooreind.
 Arn. Van de Put, Gooreind.
 Alf. Van der Jonckheyd, Dorp, 111.
 Corn. Van der Jonckheyd, Handelslei.
 Van der Smissen, Lange Loobroeckstraat, 220 Antwerpen.
 Cl. Vandoninck, onderwijzer, Meerhout-Gestel.
 A. H. van Dyck, Kerkpleinstraat, 3, Etterbeek.
 Dr. G. Van Dyck, geneesheer, Esschen.
 H. Van Dyck, brouwer, Loenhout.
 J. Van Tichelt, Bredabaan.
 L. Van Staay, A. Boelstraat, 128.
 Louis Van Geel, Dorp, 178.
 Fernand Van Gelder, Jean d'Ardennestraat, 50, Brussel.
 Em. Van Hoeydonck, Polderstraat, 194.
 K. Van Hoydonck, Beersgat.
 M. Van Hoydonck, Baan.
 J. Van Loon, Akkervcken, 7.
 C. Van Looveren, Noordheuvel, 43.
 Jozef Van Looveren, Baan, 95.
 Louis van Looveren, Breikelen.
 V. Van Nuten, landbouwingenieur, Esschen.
 Jozef Van Oevelen, Achterbroek.
 M. Verhoeven, Donckscheesteenweg, Brasschaat.
 Theofiel Verellen, brouwer.
 Corn. Vermeiren, Kl. Biest.
 Jan Verstraelen-Cox, Dorp.
 Karel Vervoort, bediende.
 Em. Vrancken, Scheepswerfstr. 21, Hoboken.
 R. Wagner, Lieve Vrouwstraat, 48, Eekeren.
 Alf. Wouters, notaris, Merxplas.